आ.व. ०७२।०७३ को लागि जिल्ला विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धमा तयार गरिएको मार्गदर्शन तथा बजेट सिलिङ

६ मंसिर, २०७१

जिल्ला विकास समितिको कार्यालय

सल्लेरी, सोलुखुम्बु

आ.व. २०७२/७३ को बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्न स्थानीय निकायहरुलाई मार्गदर्शन

(क) समष्टिगत मार्गदर्शन

१. जिल्ला स्तरीय वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा तेह्रौं त्रिवर्षीय योजनाको दीर्घकालीन सोचलाई फलिभूत पार्न जिल्ला आवधिक योजनाले निर्धारण गरेका प्राथमिकतालाई अनुशरण गरी गरिबी न्यूनिकरणमा सहयोग पुऱ्याउने, रोजगारमूलक, छोटो समयमा सम्पन्न भई बढी प्रतिफल दिने, कम लगानीबाट बढी जनसंख्यालाई सहयोग पुऱ्याउने गरी आर्थिक लाभ पुऱ्याउने तथा जनसहभागिता प्राप्त गर्न सकिने किसिमका आयोजनालाई प्राथमिकता दिने ।

२. नेपाल सरकार वा अन्य कुनै निकायले चालू खर्चमा जम्मा हुने गरी तोकेको रकम तथा जिल्ला विकास समितिले आफ्नो आम्दानीबाट आर्थिक नियमावलीको सीमा भित्र रही छुट्याएको निश्चित प्रतिशत रकम चालू खर्च शीर्षकमा छुट्याई बाँकी रकमबाट राष्ट्रिय योजना आयोगको निर्देशन, स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ र यस अन्तर्गतका नियमावलीहरु, स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि, २०६९ बमोजिम प्रत्येक निकायले आफ्नो एकीकृत योजना तयार गर्ने ।

३. वैदेशिक सहयोगमा सञ्चालित हुने आयोजनाहरुको हकमा नेपाल सरकारको वैदेशिक सहायता नीति तथा दातृ निकायसंग भएको सम्झौता अनुरुप हुने गरी कार्यान्वयन गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

४. सुशासन, जनताको समीपमा सेवा सुविधा, दिगो, गुणस्तरीय र वातावरणमैत्री स्थानीय पूर्वाधार विकास, आर्थिक अवसरमा वृद्धि र त्यसमा जनताको सहज पहुँच तथा सामाजिक सशक्तिकरणलाई विकास प्रयासका प्राथमिकता क्षेत्रको रुपमा लिइ वार्षिक कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

५. सहश्राब्दी विकास लक्ष्यहरु, SAARC विकासका लक्ष्यहरु तथा नेपाल पक्ष भएका महिला, बालबालिका,अपाङ्ग, आदिवासी जनजातिसँग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी सम्झौतामा उल्लेख भएका विषयमा राष्ट्रिय दायित्व पुरा गर्न सहयोग पुग्ने खालका कार्यक्रमलाई प्राथमिकताका साथ समावेश गर्ने ।

६. जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, खानेपानी तथा सरसफाई अन्तर्गत खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा, बालमैत्री स्थानीय शासन, पोषण सुधार, लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विनियोजन, विपद व्यवस्थापन, MDG Acceleration जस्ता बहुपक्षीय जिम्मेवारीका विषयलाई स्थानीय निकायले अगुवाई गरेको प्रतिबिम्बित हुने गरी वार्षिक कार्यक्रममा तत् सम्बन्धी क्रियाकलाप समावेश गर्ने ।

७. योजना तर्जुमा गर्दा आफ्नो क्षेत्रको विकास निर्माण एवं सेवा प्रवाहसंग सम्बन्धित विषयमा विषयगत कार्यालय, नागरिक समाज, गै.स.स., निजी क्षेत्रसंग अन्तक्रिया एवं समन्वय गरी अन्तिम रुप दिनुपर्नेछ ।

८. निर्धारित जिल्लागत बजेट सीमाभित्र रही वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट प्रस्ताव हुनुपर्ने र वैदेशिक सहायतामा सञ्चालित आयोजना कार्यक्रमको हकमा दातृ निकायसँग हुने सहमति अनुसार बजेट सीमा घटबढ हुन सक्नेछ ।

९.यस जिल्लालाई कार्यक्षेत्र बनाइ कार्यरत वा आगामि आर्थिक वर्षमा कार्यक्रम सन्चालन गर्ने योजनामा रहेका सम्पूर्ण गैर सरकारी संस्थाले अनिवार्यरुपमा सम्बन्धित गाउँ परिषद् र जिल्ला परिषद्मा बजेट तथा कार्यक्रम पेश गरी स्वीकृति प्राप्त भएपछि मात्र कार्यक्रम सन्चालन गर्ने व्यवस्था गर्नु गराउनु पर्नेछ ।

(ख) क्षेत्रगत मार्गदर्शन

(अ) स्थानीय विकास तथा स्वायत्त शासन क्षेत्र

१ जिल्लामा पुग्ने स्रोतलाई न्यायोचित रुपमा जनता समक्ष पुर्‍याउन जिल्लास्थित सरकारी तथा गैर सरकारी निकायबाट लगानी हुने बजेटलाई स्रोतको रिक्तता हुन नदिने (No Resource gap) र छुट्टै विकास प्रदायक निकायहरुबाट हुने विकास प्रयासलाई दोहोरिन नदिने (No efforts overlap) व्यवस्था गरी स्रोतको व्यवस्थापन गर्ने ।

२. आयोजना/कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन लगायतका कार्यलाई व्यवस्थित र प्रभावकारीबनाउन जिल्ला विकास समितिले वार्षिक कार्यतालिका बनाई लागू गर्ने र आयोजनाका प्रत्येक चरणमा अत्याधिक मात्रामा सहभागिता जुटाउने ।

३ आयोजना/कार्यक्रमको सञ्चालनमा सहभागिताको मापदण्ड तयार गर्दा आयोजनाको प्रकृति, आयोजना स्थल, उपभोक्ताको क्षमता र केन्द्रीय निर्देशन तथा स्थानीय निकायले अवलम्बन गरेको नीतिको अधिनमा रही नगद, श्रम वा स्थानीय सामग्री निर्धारण गर्ने । यसरी सहभागिताको अंश निर्धारण गर्दा अति विपन्न परिवार तथा समुदायलाई विशेष सहुलियत दिन एवं लागत सहभागिता व्यहोर्न नसकेको कारणबाट लक्षित समूहलाई वञ्चित नगरिने नीति अवलम्बनगर्ने ।

४ स्थानीय निकायको पुँजीगत शीर्षकबाट उपभोग खर्च र कार्यालय सञ्चालन खर्चहरु गर्ने अन्य प्रयोजनको लागि रकमान्तर गर्न वा धरौटी राख्न, राजनैतिक दल तथा तिनका भातृ/भगिनी संगठन, संघ संस्था वा व्यक्ति आदिलाई कुनै पनि किसिमको आर्थिक सहायता, चन्दा वा अनुदान प्रदान गर्ने, दामासाहि वा मापदण्डको हिसाबले रकम बाँडफाँड गर्ने, स्थानीय परिषद्बाट निर्णय नभएका कार्यक्रमहरुमा खर्च गर्ने, आर्थिक सहायता, चन्दा एवं पुरस्कार सम्बन्धी खर्च गर्न पाइने छैन ।

५. स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ को दफा १८५ अनुसार जिल्ला परिषद्को बैठक फाल्गुण मसान्तभित्र सम्पन्न गरी परिषद्बाट पारित वार्षिक विकास कार्यक्रमको एक प्रति चैत १० गतेभित्र राष्ट्रिय योजना आयोगमा पुग्ने गरी पठाउने ।

६. स्थानीय निकायले सहकार्य गरी संयुक्त लगानीमा सञ्चालन गर्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरुका लागि आवश्यक पर्ने सम्झौता बमोजिमको साझेदारी वा लागत सहभागिता रकम समपूरक कोष (Matching Fund) मा आवश्यक रकम छुट्याएर मात्र अन्य योजना तथा कार्यक्रमहरुमा बजेट विनियोजन गर्ने ।

७ हाल निर्वाचित जनप्रतिनिधि नभएको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी वडा नागरिक मञ्चबाट वडा समिति हुँदै सहभागितामूलक योजना प्रकृया बमोजिम विकास योजना तयार गर्ने ।

८. यस मार्गदर्शनमा उल्लेखित कुराहरुको अतिरिक्त राष्ट्रिय योजना आयोगबाट र संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट प्राप्त निर्देशन तथा निक्षेपित क्षेत्रमा सम्बन्धित मन्त्रालयले दिएको निर्देशनलाई समेत पालना गर्ने ।

९. जिल्ला विकास समिति र जिल्लास्थित विषयगत कार्यालयका सम्पूर्ण कार्यक्रमहरुलाई समेटी एकीकृत रुपमा वार्षिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्नेछ । यस कार्यमा विषयगत निकायहरुले आवश्यक प्राविधिक सहयोग जिल्ला विकास समितिलाई उपलब्ध गराउने ।

१०. वार्षिक विकास कार्यक्रम तयार गर्दा संघीय मामिला तथा स्थानीय निकायको आन्तरिक स्रोतबाट प्राप्त हुने रकम र अनुदानबाट प्राप्त हुने रकम मध्येबाट स्थानीय स्वायत्त शासन ऐन, २०५५ स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली, २०५६ तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट तयार गरी लागु गरिएका कार्यविधि/निर्देशिका तथा मन्त्रालयबाट भएका निर्देशन

अनुरुप क्षेत्रगत रुपमा लगानी गर्नु पर्ने भनी छुट्याइएको रकमबाट सञ्चालन गरिने वार्षिक कार्यक्रम तयार गर्दा विषयगत निकायसँग समन्वय गरी विषयगत निकाय मार्फत् नै कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने । यस्तो कार्यक्रममा विषयगत निकायलाई सम्बन्धित मन्त्रालयबाट प्राप्त हुने बजेटबाट र स्थानीय निकायबाट प्राप्त हुने रकमबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरु स्पष्ट रुपमा छुट्टिने गरी एकीकृत रुपमा कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने । उदाहरणको लागि जिल्ला कृषि विकास कार्यालयलाई कृषि विकास मन्त्रालयबाट प्राप्त हुने बजेट र जिल्ला विकास समितिबाट कृषि क्षेत्रको लागि छुट्याइएको बजेटबाट सञ्चालन गरिने कार्यक्रमहरु एकीकृत रुपमा तयार गरी कृषि/पशु विकास कार्यालय मार्फत् सञ्चालन गर्ने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

११. स्थानीय निकायबाट सञ्चालन गरिने पूर्वाधार विकास (सडक, खानेपानी, विद्युत, प्रकोप नियन्त्रण आदि) का कार्यक्रमहरु आयोजना/कार्यक्रम गर्नुपूर्व संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट लागु गरिएका कार्यविधि/निर्देशिकामा उल्लेखित प्रावधान अनुरुप अनिवार्य रुपमा सम्भाव्यता अध्ययन गरिएको हुनुपर्ने र यस्ता आयोजना/कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा श्रममूलक तथा वातावरण मैत्री प्रविधि अपनाउने तर श्रम जुट्न नसक्ने आयोजनामा मेसिनको प्रयोग गर्नु पर्दा लागत अनुमान पनि सोही अनुसारको बनाई काम गराउने ।

१२. सम्पन्न भईसकेका भौतिक संरचनाहरुको निरन्तर सञ्चालन हुन सक्ने अवस्थामा राख्न आवश्यक मर्मत सम्भार कोष सम्बन्धी व्यवस्था गर्ने ।

१३. पूर्वाधारतर्फ निर्माणाधीन अधुरा आयोजनालाई सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याउने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिने । पूर्वाधार (सडक, खानेपानी, विद्युत, सिंचाई आदि) तर्फका नयाँ योजना/कार्यक्रमलाई वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गर्दा निश्चित मापदण्डको आधारमा प्राथमिकीकरण गरी प्राथमिकताको आधारमा उपलब्ध स्रोतबाट सम्पन्न हुने गरी वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।

१४. आयोजना सम्झौता हुन पूर्व नै कार्य सम्पन्न भईसकेको भनी कुनै पनि किसिमका योजना छनौट गर्ने तथा सम्झौता गरी भुक्तानी दिन नपाइने ।

१५. स्थानीयस्तरका आयोजना/कार्यक्रम सञ्चालन गर्नका लागि सकभर हाल कार्यरत उपभोक्ता समूहहरुलाई प्रयोग गर्ने । समूह नै नभएको अवस्थामा वा भईरहेको समूहले सन्तोषजनक रुपमा कार्य सम्पन्न नगरेको पाईएमा मात्र नयाँ समूह गठन गर्ने ।

१६. सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम अन्तर्गत राज्यले सुविधा उपलब्ध गराउने लक्षित समूहको लगत अद्यावधिक गरी राख्ने । यस्तो रकमको भुक्तानी बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत गर्ने व्यवस्था मिलाउँदै गर्ने ।

१७. जिल्लास्थित विषयगत कार्यालयहरुबाट अनिवार्य रुपमा जिल्ला गरिबी अनुगमन तथा विश्लेषण प्रणाली (DPMAS) अनुरुपका सूचकहरुको प्रगति लिई जिल्ला सूचना तथा विश्लेषण अभिलेख केन्द्रमा रहने DPMAS software मा उक्त सूचनाको प्रविष्टि गरी प्रशोधन तथा विश्लेषण गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

१८. गा.वि.स.मा जाने अनुदान बजेटको १५ प्रतिशत रकम कृषि क्षेत्रमा उपयोग हुने नीति रहे अनुसार सो रकमलाई सडक सुविधा पुगेका गाउँमा उत्पादन बढाउने क्रियाकलाप समावेश गरी योजना तर्जुमा गर्ने ।

१९. स्थानीय निकायलाई प्राप्त अनुदान वा स्वआर्जित रकमबाट कार्यक्रम स्वीकृत नभई सञ्चालन गरिएको भनिएका योजना तथा कार्यक्रमको रकम भुक्तानी दिन, गत वर्षमा वा चालु आर्थिक वर्षमा पनि निर्धारित प्रक्रिया बमोजिम स्वीकृति र सम्झौता पूर्व कार्य सम्पन्न गरिएको भनी भुक्तानी माग गरिएको आयोजना/ कार्यक्रममा खर्च गर्न नपाइने ।

२०. नयाँ सडक निर्माण सम्बन्धी योजना स्वीकृत गर्दा स्वीकृत जिल्ला समेट्ने सडक गुरुयोजना अनुरुप मात्र गर्ने र यस्ता आयोजना सञ्चालन गर्नुपूर्व सडकको क्षेत्राधिकार कायम गर्ने । स्थानीयस्तरमा निर्माण भएका सडकहरुको लगत एकीन गरी स्थानीय मालपोत कार्यालयबाट लगत कट्टा गराउने ।

२१. निक्षेपित कार्यक्रमहरुको निरन्तर अनुगमन एवं समीक्षा गर्ने आवश्यक व्यवस्था मिलाउने ।

२२. स्थानीय निकायहरुको आम्दानी खर्च र भौतिक प्रगति विवरण चौमासिक रुपमा सार्वजनिक गर्ने ।

२३. स्थानीय निकायहरुद्वारा नागरिक वडापत्र जारी गरी सम्पादित विकास निर्माणका कार्य तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी कार्यहरु पारदर्शी बनाई उत्तरदायी ढङ्गले सञ्चालन गर्ने र त्यसको प्रभावकारी अनुगमन गर्ने ।

२४. बाटोघाटो, सिंचाई नहर लगायतका भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा भू-क्षय नहुने, पानी मुहान एवं वन तथावातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी सञ्चालन गर्ने । यदि भू-संरक्षण एवं वन तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा त्यसको न्यूनीकरण तथा रोकथामको लागि आवश्यक पर्ने बजेट तथा कार्यक्रम सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने निकायले स्थानीय जिल्ला वन कार्यालय वा जिल्ला भू संरक्षण कार्यालयसँग समन्वय गरी वन तथा वातावरण संरक्षणसँग सम्बन्धित क्रियाकलाप भौतिक पूर्वाधार निर्माणकै कार्यक्रम भित्र समावेश गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने ।

२५. महिला, दलित एवं विपन्न वर्गलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने खालका वातावरणमैत्री सीपमूलक एवं रोजगारमूलक कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने ।

२६. क्रमागत आयोजना/कार्यक्रमहरु भौतिक तथा वित्तीय प्रगतिको आधारमा शीघ्र समाप्त हुने गरी प्रस्ताव गर्ने र लामो समयदेखि वार्षिक विकास कार्यक्रममा योजनाहरु समावेश भैरहने तर सम्पन्न हुन नसकेका आयोजना/कार्यक्रमहरुको औचित्य हेरी मात्र प्रस्तुत गर्ने र प्रस्ताव गर्ने । लामो समयदेखि वार्षिक विकास कार्यक्रममा समावेश भएका तर सम्पन्न हुन नसकेका कार्यक्रम/आयोजनाहरुको औचित्य हेरी आवश्यक देखिएमा मात्र कार्यक्रममा समावेश गर्ने ।

(आ) शिक्षा क्षेत्र

१. "साक्षर नेपाल" अभियानलाई सफल पार्दै स्थानीय आवश्यकता अनुरुपका जीवनोपयोगी सीपमूलक शिक्षा प्रणालीलाई आवद्ध गरी लक्षित समुदायको पहुँचमा पुर्‍याउने, निरन्तर शिक्षाका अवसरहरुको सिर्जना गर्ने र सबै प्रमुख सरोकारवालाहरुसँगको सहकार्यमा कार्यान्वयन गर्ने दृष्टिकोण लिई कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

२. "प्रारम्भिक बाल विकास" मा बढी प्राथमिकता दिई यसमा स्थानीय निकाय, गैर सरकारी संस्थाहरु तथा समुदायको अग्रसरतालाई प्रोत्साहन गर्दै माग एवं औचित्यको आधारमा सन्तुलित र समावेशी ढंगले विस्तार गर्ने, व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउने, आधुनिक बालमैत्री विधिहरुको अवलम्बन गर्ने र सहजकर्ताको क्षमता विकासमा जोड दिई कार्यक्रम तयार गर्ने ।

३. शैक्षिक तथ्यांकलाई यथार्थपरक बनाउन हालको तथ्यांक प्राप्त गर्ने विधि तथा व्यवस्थापन प्रक्रियाको पुनरावलोकन गर्दै अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने, विश्वसनीय एवं प्रभावकारी शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणालीको विकास र उपयोग गर्ने दृष्टिकोण लिई कार्यक्रम तयार गर्ने ।

४. विद्यालयमा कार्यरत शिक्षकहरुको तलब तथा भत्ता लगायत अन्य सुविधाहरु बैंकिङ्ग प्रणाली मार्फत भुक्तानी गर्ने ।

(ङ) वन तथा भू-संरक्षण क्षेत्र

१. जिल्ला विकास समितिहरुले जिल्लास्थित वन तथा वातावरण क्षेत्रको संरक्षण तथा दिगो विकासको लागि वन क्षेत्रबाट आउने आम्दानीबाट वन तथा वातावरण संरक्षणको क्षेत्रमा समेत विनियोजन गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने ।

२. शहरी, औद्योगिक क्षेत्र तथा सडक आसपासका क्षेत्रहरुको बढ्दो प्रदुषणलाई न्यूनीकरण गरी स्वच्छ वातावरण एवं हरियाली प्रवर्द्धन गर्न स्थानीय निकायसंग सम्बन्धित वन वा भू-संरक्षण कार्यालयले समन्वय गरी सोको कार्यान्वयनको लागि अनुदानको निश्चित रकम विनियोजन गर्ने गराउने ।

३. विपद् एवं जोखिम न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरुलाई वन क्षेत्रका जिल्लास्तरका कार्यक्रमहरुमा मूलप्रवाहीकरण गर्दै जान विपद् व्यवस्थापन चक्रको प्रत्येक चरणलाई सम्बोधन गर्ने कार्यक्रमहरु समेत प्रस्ताव गर्ने ।

४. वन अतिक्रमणलाई प्रत्यक्ष वा परोक्ष रुपले सहयोग पुग्ने गरी कुनै पनि कार्यक्रमहरु सञ्चालन नगर्ने र वन तथा वातावरण संरक्षणको महत्व एवं वन अतिक्रमणबाट पर्ने नकारात्मक प्रभावहरुको बारेमा प्रचारप्रसार लगायतका प्रभावकारी कार्यक्रमहरु तय गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने तथा वन अतिक्रमणलाई नियन्त्रण गर्ने ।

५. प्रत्येक जिल्ला वन कार्यालयहरुले आ-आफ्नो जिल्लाभित्र भएका वन अतिक्रमणको विस्तृत लगत तयार गर्ने । जसमा अतिक्रमण गर्ने व्यक्ति, संघ संस्थाको नाम, थर र ठेगाना तथा निजले अतिक्रमण गरेको वन क्षेत्रको क्षेत्रफल र स्थान समेत स्पष्ट खुलाई क्षेत्रीय वन कार्यालय, वन विभाग/मन्त्रालय र रा.यो.आ.मा पनि पठाउने ।

६. बाटोघाटो, सिंचाई, नहर लगायतका भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्दा भू-क्षय नहुने, पानी मुहान एवं वन तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर नपर्ने गरी सञ्चालन गर्ने । यदि भू-संरक्षण एवं वन तथा वातावरणमा प्रतिकूल असर पर्ने देखिएमा त्यसको न्यूनीकरण तथा रोकथामको लागि आवश्यक पर्ने बजेट तथा कार्यक्रम सम्बन्धित भौतिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने निकायले स्थानीय जिल्ला वन कार्यालय वा जिल्ला भू संरक्षण कार्यालयसँग समन्वय गरी वन तथा वातावरण संरक्षणसंग सम्बन्धित क्रियाकलाप भौतिक पूर्वाधार निर्माणको कार्यक्रमभित्र समावेश गरी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने ।

७. महिला, दलित एवं विपन्न वर्गलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने खालका वातावरण मैत्री सीपमूलक एवं रोजगारमूलक कार्यक्रमहरुको तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयनको व्यवस्था मिलाउने ।

(ई) कृषि विकास क्षेत्र

१. कृषिका कार्यक्रम सञ्चालनबाट कर्णाली अञ्चल जस्ता पिछडिएका दुर्गम क्षेत्रहरुमा सम्भाव्य खाद्यान्न उत्पादन र अन्य सम्भाव्य आय आर्जन प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गराई खाद्य सुरक्षामा टेवा पुर्‍याउने र अन्य क्षेत्रहरुमा पनि गरिब, दलित, जनजाति, मधेशी, उत्पीडित, सिमान्त एवम् कृषि श्रमिकहरुको संख्या तथा विवरण तयार गरी उनीहरुको जीविकोपार्जनमा सुधार गर्ने आय तथा रोजगार उपलब्ध गराउने खालका लक्षित समूहमुखी कार्यक्रमहरुको पनि पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने दृष्टिबाट खाद्य सुरक्षा बढाउन एकीकृत कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

२. आयोजना छनौट गर्दा स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधिमा व्यवस्था भए बमोजिमका कृषि तथा पशु सेवा क्षेत्रसँग सम्बन्धित आयोजनाहरु छनौट गर्ने । यसरी आयोजना। कार्यक्रम छनौट गर्दा सम्बन्धित निकायहरुको सहभागिता र समन्वयमा छनौट गर्ने ।

३. कृषि विकास तथा पशु सेवा कार्यालयहरुबाट संगठित गरिएका कृषक समूह तथा अन्य क्षेत्र वा निकायहरुबाट निर्माण भएका कृषक समूहहरु समेतको समन्वयमा कृषि प्रसार तथा पशु सेवा प्रसारका कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गरी कृषकहरुलाई उपलब्ध गराउने सेवा प्रवाह कार्यलाई अझ प्रभावकारी बनाउने ।

४. ग्रामीण युवाहरुलाई रोजगारी सृजना, कृषि तथा पशुपालनमा उद्यमशीलता विकास जस्ता गरिबी निवारणमा सहयोग पुर्‍याउने खालका कार्यक्रमहरु प्रस्ताव गर्ने ।

५. कृषि क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी–सहकारी साझेदारीमा कृषि उत्पादन, बजारीकरण तथा प्रशोधनका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने ।

६. खाद्यान्न उत्पादन न्यून भएका र खाद्य तथा पोषण असुरक्षित क्षेत्रमा स्थानीयस्तरमा उपलब्ध खाद्यान्नको उत्पादन वृद्धि गर्ने र आन्तरिक बजारमा उच्च माग भएका दूध, दुग्ध पदार्थ, तरकारी, फलफूल आदिको उत्पादनमा प्रवर्द्धन गर्ने खालका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने ।

७. कृषि उपज उत्पादनको वृद्धि तथा सहज बजारीकरणको लागि बजार तथा मूल्य श्रृंखलाका विभिन्न सरोकारवाला पक्षहरुसँग छलफल गरी त्यसको निष्कर्षको आधारमा मूल्य अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

८. स्थानीय स्तरमा कृषकका उपजको बजार सुनिश्चित गर्ने । सरकारी संस्थाहरुबाट खरिद गरी पछि बिक्री गर्न सकिने सम्भाव्यता हेरी त्यसका लागि बजेट छुट्याउने ।

९. सम्भाव्य स्थानहरुमा फलफूल, तरकारी, पशु र मत्स्य उत्पादन पकेट क्षेत्रहरुको विकास गर्न जिल्ला विकास समितिको कृषि तथा ग्रामीण सडक कार्यक्रम, जिल्लास्थित सिंचाई कार्यालयको कार्यक्रम, स्थानीय निकाय, कृषि विकास कार्यालय र पशु सेवा कार्यालयको संयुक्त प्रयासमा एकिकृत कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

(ख) सडक क्षेत्र

१. म.उ.शी.नं. ३३७१०७४ को केन्द्रीयस्तरका सडकका विभिन्न क्रमागत सडक आयोजनाहरुको वर्गीकरणमा समावेश भएका योजनाहरु दोहोरिएको पाइएमा कुनै एक मात्र कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ । यसका लागि सडक विभाग र स्थानीय पूर्वाधार तथा कृषि सडक विभाग बीच जिल्ला एवं केन्द्रीयस्तरमा प्रभावकारी समन्वय गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

२. दुई वा सो भन्दा बढी जिल्ला जोड्ने सडकहरु र आर्थिक केन्द्र जोड्ने सडकहरु सडक विभागबाट र अन्य सडकहरु स्थानीय पूर्वाधार तथा कृषि सडक विभागबाट कार्यान्वयन गराउने ।

३. क्रमागत सडक योजनाहरुलाई कम्तीमा ग्राभेलस्तरमा निर्माण गरे पश्चात मात्र जिल्ला सडकका नयाँ शुरु योजनामा परेका नयाँ योजनाहरु समावेश गर्ने ।

४. नक्सा, डिजाइन पश्चात मात्र सडक निर्माण गर्ने । ग्रामीणस्तरको सडक डोजर, एक्साभेटरको प्रयोगलाई भन्दा जनशक्ति उपयोग गर्ने नीति लिने । जनशक्ति नपाइएमा मेशिनबाट काम गराउने र लागत अनुमान पनि सोही अनुसार गर्ने/गराउने

(ग) स्वास्थ्य क्षेत्र

१ नयाँ स्वास्थ्य संरचना स्थापना गर्दा परम्परागत तथा वैकल्पिक स्वास्थ्य सेवाहरु (जस्तै आयुर्वेद, होमियोप्याथी, न्यूरोप्याथी, आम्ची, एकुपन्चर) लाई एउटै छानामुनि प्रवाह गर्ने व्यवस्था गरी जिल्लास्तर र प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रस्तरबाट यो कार्य शुरु गर्ने ।

२. पोषण तथा एच.आई.भि. एड्स जस्ता बहुपक्षीय सरोकारका विषयलाई सम्बोधन गर्न जिल्ला स्तरीय संयन्त्र स्थापना गर्ने र भएका संयन्त्रलाई थप प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने ।

३. गरीब तथा दुर्गम एवं पछाडि परेका क्षेत्रका जनतालाई स्वास्थ्य सम्बन्धी आधारभूत जानकारी दिन हेलो स्वास्थ्य जस्ता कार्यक्रमलाई बिस्तार गरि प्रभावकारी बनाउँदै लैजाने ।

४. प्राथमिकता प्राप्त आयोजना/कार्यक्रमका सफल कार्यान्वयनका लागि अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यलाई सबल बनाउने ।

<u>(ए) महिला बालबालिका तथा समाज कल्याण क्षेत्र</u>

१. बालबालिका सम्बन्धी राष्ट्रिय नीति, २०६१ तथा बालबालिकाका लागि राष्ट्रिय कार्ययोजना तर्जुमा भइसकेको अवस्थामा उक्त नीति र कार्ययोजनाका व्यवस्थाहरुलाई आ-आफ्नो वार्षिक कार्यक्रमहरुमा समावेश गर्ने ।

२. महिलामाथि हुने हिंसा र मानव बेचबिखन तथा ओसार पसारका कार्यलाई निरुत्साहित गर्न सहयोग पुग्ने खालका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकताका साथ तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।

३. विकाससँग सम्बद्ध आयोजना छनौटदेखि अनुगमन/मूल्यांकन गर्ने समस्त सबै चरणमा अनिवार्य रुपमा महिलाको सहभागिता सुनिश्चित गर्नुपर्नेछ ।

४. नेपाल सरकारका विभिन्न मन्त्रालय र निकायहरुले सञ्चालन गर्ने विकास कार्यक्रम अन्तर्गत महिला सहभागिता र सशक्तिकरण जस्ता कार्यक्रमको बारेमा पहुँच बढ्ने गरी सचेतनामूलक कार्यक्रम तयार गर्ने र महिला जागृति कार्यक्रम अन्तर्गत गठित विभिन्न समूहमा तालिम प्रदान गर्दा umbrella approach को आधारमा साक्षरता, सुरक्षित वैदेशिक रोजगारी र स्थानीय निकायमा नेपाल सरकारले दिने अनुदानका बारेमा चेतना अभिवृद्धि गर्ने लगायतका क्रियाकलापहरु समेत समावेश गर्ने गरी आयोजना छनौट गर्ने ।

(ऐ) सहकारी तथा गरिबी निवारण क्षेत्र

१. कृषि, फलफुल उत्पादन, पशुपालन जस्ता उत्पादनमूलक क्षेत्रमा विद्यमान सहकारीहरुको उत्पादन, प्रशोधन, भण्डारण तथा बजारीकरण सम्बन्धी क्षमता अभिबृद्धि गर्ने खालका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने । कृषकका उत्पादन खरिद हुने व्यवस्था मिलाउने ।

२. साना र सीमान्त कृषकलाई समूह सहकारीमा आबद्ध गराई कम आयतन तर उच्च मूल्यका बाली वस्तु उत्पादन बृद्धिमा जोड दिने किसिमका कार्यक्रमहरुलाई प्राथमिकता दिने ।

३. कृषि क्षेत्रमा कार्यरत सहकारी-सहकारी साझेदारीमा कृषि उत्पादन, बजारीकरण तथा प्रशोधनका कार्यक्रमहरु तर्जुमा गर्ने ।

४. सहकारी उद्योग व्यवसाय प्रवर्द्धन अन्तर्गत स्थानीय स्रोत र कच्चा पदार्थमा आधारित सहकारी उद्योग स्थापनामा प्रोत्साहन गर्ने ।

(ओ) खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्र

१. सन् २०१७ सम्म सबैको लागि सरसफाइ र स्वच्छ खानेपानी उपलब्ध गराउने गरी कार्यक्रम तर्जुमा गर्ने ।

२. नेपाल सरकारले MDG Accleration Framework (MAF) को संरचना भित्र रहेर सबै सामुदायिक विद्यालयहरुमा छुट्टै छात्रा शौचालय निर्माण गर्ने लक्ष्य लिएको हुँदा हालसम्म पनि छात्रा शौचालय नभएका विद्यालयहरुमा अनिवार्य रुपमा त्यस्ता शौचालय निर्माण गर्ने गरी कार्यक्रम प्रस्ताव गर्ने ।

ख) आ.व. २०७२/७३ को वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा विशेषरुपमा स्थानीय निकायको लागि मार्गदर्शन

१) गाउँ विकास समिति तथा नगरपालिकाले पौष महिना भित्र र जिल्ला विकास समितिले अनिवार्य रुपमा फागुन मसान्त भित्र परिषद् सम्पन्न गर्नु पर्ने ।

२) स्थानीय निकायको परिषद्बाट वार्षिक कार्यक्रम वा आयोजना स्वीकृत गर्दा विषय क्षेत्रगत रुपमा एकमुष्ट छुट्याउने वा अवण्डामा नराखी आयोजनागत रुपमा बजेट बाँडफाँडको अनिवार्य व्यवस्था मिलाउने ।

३) स्थानीय निकायको कार्यक्रमबाट कार्यक्रम वा आयोजना स्वीकृत भएपछि उपभोक्ता समिति मार्फत सञ्चालन गरिने कार्यक्रम वा आयोजनाको हकमा बढीमा पन्ध्र दिन भित्र उपभोक्ता समिति गठन गरी सम्झौताका लागि सम्पर्क राख्न सम्बन्धित लाभग्राही समूहलाई जानकारी दिने व्यवस्था मिलाउने ।

४) वार्षिक कार्ययोजना तथा खरिद योजना अनुसार सम्पूर्ण कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयनका लागि आर्थिक वर्षको पहिलो चौमासिक भित्रै लागत अनुमान, डिजाइन तयार गरी विनियोजित बजेटको अधिनमा रही ठेक्कापट्टा मार्फत कार्य गराउनु पर्ने भएमा बोलपत्र सम्बन्धी सम्पूर्ण प्रक्रिया पुरा गरी सक्ने ।

५) कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन गर्ने निकायले सम्झौता अनुसार निर्धारित समयमा कार्यक्रम वा आयोजना सम्पन्न गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

६) जानीजानी वा लापरवाहीको कारणबाट तोकिएको समयमा कार्य सम्पन्न नगर्ने उपभोक्ता समिति, संस्था, निकाय वा व्यक्ति आदिसँग स्थानीय निकायले सम्झौता भंग गरी हर्जना समेत लिई वैकल्पिक व्यवस्था गर्ने ।

७) गाउँ विकास समिति र नगरपालिकाले दुई लाख रुपैया भन्दा माथिका आयोजना र जिल्ला विकास समितिले तिन लाख भन्दा माथिका आयोजनाको आयोजनागत खाता राख्ने व्यवस्था मिलाउने ।

८) स्थानीय निकायबाट संचालित सबै आयोजनाको आयोजना स्थलमै सार्वजनिक परीक्षण गर्नु पर्नेछ ।

९) आयोजना कार्यान्वयन गर्दा कार्यान्वयन तालिका बनाई नियमावलीको अनुसूची-३ बमोजिमको ढाँचामा सम्झौता गर्ने । सम्झौतामा उपभोक्ता समितिले पालना गर्न पर्ने आचार संहिता लगायतका कुराहरु स्थानीय निकायबाट व्यवस्था मिलाउने ।

१०) गाउँ विकास समितिले ज्येष्ठ मसान्तपछि, नगरपालिका र जिल्ला विकास समितिले वैशाख मसान्तपछि कुनैपनि नयाँ कार्यक्रम/आयोजनामा रकम बाँडफाँड नगर्ने, रकम निकासा नदिने, कार्यक्रम वा आयोजना कार्यान्वयनका लागि सम्झौता नगर्ने, पेश्की नदिने वा अख्तियारी नदिने व्यवस्था मिलाउने ।

११: स्थानीय निकायको हित विपरित ठेक्का भेरिएसन गर्ने वा मूल्य समायोजन गर्ने वा स्वार्थ बाझिने काम कार्य नगर्ने ।

१२: आर्थिक वर्षको अन्तिम महिनामा पेश्की लिने वा दिने, रकमान्तर गर्ने, कार्यक्रम संशोधन गर्ने जस्ता कार्यहरु गरेको पाईएमा त्यस्तो गर्ने कर्मचारीलाई प्रचलित कानुन बमोजिम सजाय गर्ने ।

ग) आ.व. २०७२/७३ को वार्षिक योजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्न स्थानीय निकायका लागि दिइएको मार्गनिर्देशन

१. योजना तर्जुमा तथा बजेट विनियोजन गर्दा स्थानीय निकाय स्रोत परिचालन तथा व्यवस्थापन कार्यविधि २०६९ बमोजिमका प्रक्रियाहरुलाई अनिवार्य रुपमा अनुशरण गर्नु पर्नेछ ।
२. हाल निर्वाचित जनप्रतिनिधि नभएको अवस्थालाई दृष्टिगत गरी वडा नागरिक मन्चबाट सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रियाबाट माग भई आएका योजनाहरुमध्येबाट योजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।
३. क्रमागत एवं अधुरा योजनालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
४. कम लगानीमा बढी प्रतिफल दिने तथा बढीमा २ वर्षभित्र सम्पन्न हुने खालका आयोजनालाई मात्र प्राथमिकता दिनुपर्नेछ ।
५. गरिबमुखी नीतिलाई अनुशरण गर्दै विपन्न वर्गलाई प्रत्यक्ष फाइदा पुग्ने खालका योजनाहरु छनौट गर्नु पर्नेछ ।
६. लक्षित वर्गलाई तोकिए बमोजिम बजेट विनियोजन गर्दा आर्थिक एवं सामाजिक रुपमा पिछडिएका वर्गहरुको सशक्तिकरण, मूल प्रवाहीकरण हुने प्रकृतिका योजनालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
७. लक्षित वर्गलाई बजेट विनियोजन गर्दा हाल नागरिक सचेतना केन्द्र र वडा नागरिक मन्चबाट आएका योजना तथा कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
८. सबै गा.वि.स. का नागरिकहरुले स्वच्छ पिउने पानीको अवसर उपलब्ध हुने खानेपानी आयोजना र सडक नपुगेका स्थानमा सडक आयोजना, स्वस्थ्य चौकी नभएका स्थानमा स्वास्थ्य चौकी बनाउने जस्ता आयोजनालाई प्राथमिकता दिनु पर्नेछ । यसका साथै स्थानीय आवश्यकता पुरा गर्ने र रोजगारी श्रृजना हुने आयोजनालाई प्राथमिकतामा पर्नेछ ।
९. सन् २०१६ सम्ममा सोलुखुम्बु जिल्लाका सबै गा.वि.स.हरु खुल्ला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा गर्ने DWASH CC को निर्णयलाई दृष्टिगत गरी लाईन एजेन्सी लगायत सरोकारवाला पक्षसँग समन्वय गरी कार्यान्वयनमा जोड दिनु पर्नेछ ।
१०. सानातिना मर्मत सम्भार तथा निर्माण कार्यका योजनाहरु जिल्ला स्तरमा माग गर्न सिफारिस नगरी गा.वि.स.स्तरीय योजनामा नै राख्नु पर्नेछ ।
११. गा.वि.स.ले संकलन गर्ने मालपोत राजश्व रकम नियमानुसार जिविसलाई समयमा नै पठाउनु पर्नेछ ।
१२. संलग्न प्राथमिकीकरण टेबुलमा योजना राखी योजना प्राथमिकीकरण गर्नु पर्नेछ । बढी अंक प्राप्त गर्ने योजनालाई छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१३. गा.वि.स.ले आन्तरिक स्रोत बृद्धिको लागि स्थानीय स्वायत्त शासन २०५५ र स्थानीय स्वायत्त शासन नियमावली २०५६ मा भएको व्यवस्था अनुसार आफ्नो गा.वि.स.को आम्दानी बढाउन कर लगाउने व्यवस्थाको शुरुवात गर्नु पर्ने छ ।

उपर्युक्त उल्लिखित मार्गदर्शन बाहेक राष्ट्रिय योजना आयोग र संघीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयको निर्देशन प्राप्त भए पछि सबै विषयगत कार्यालय तथा स्थानीय निकायमा पठाइनेछ । जिल्ला विकास योजना तर्जुमा गर्दा ती मार्गदर्शन तथा निर्देशनको समेत अनुशरण र पालना गर्नुपर्नेछ ।